

PEDAGOGIKA

ČASOPIS PRO PEDAGOGICKÉ VĚDY

ROČNÍK IX ★ ČÍSLO 1 ★ 1959

ZA DOVRŠENÍ REVOLUČNÍ PŘESTAVBY NAŠÍ ŠKOLY VE ŠKOLU SOCIALISTICKOU

Směrnice, kterou vytyčil XI. sjezd Komunistické strany Československa — dovršit socialistickou výstavbu v naší zemi — týká se i oblasti výchovy a vzdělávání. Vývoj hospodářských a sociálních poměrů dospěl do stadia kdy je možno a v zájmu dalšího rozvoje nutno učinit další rozhodné kroky v přeměně naší výchovně vzdělávací soustavy v soustavu socialistickou. Pro pedagogickou teorii je to významný historický okamžik, kdy může uplatnit své poslání — účinně přispět k řešení neodkladných společenských úkolů. Má k tomu všechny předpoklady. Má pevný vědecký základ v učení marxismu-leninismu a může se opírat i o rozbor nové skutečnosti, vyvozovat závěry z kladů a nedostatků, které se v ní objevují.

Především je třeba si plně uvědomovat, že jsme na počátku zcela nové epochy lidstva, že budujeme nový společenský řád, v němž se změnou výrobních vztahů mezi lidmi se podstatně mění nejen společenské instituce ve svém obsahu a formách, nýbrž i lidé ve svém nazírání a vlastnostech. Socialistická a komunistická společnost vytváří nového člověka a buduje své nové pojetí výchovy a vzdělání. Pedagogika jako věda o výchově socialistického člověka nemůže se spokojit tím, aby jen teoreticky zobecňovala, čeho bylo již dosaženo v praxi socialistické výchovy. To musí nesporně dělat, ale jejím úkolem nadto je z poznání zákonitostí výchovy jako společenského jevu otvírat výhledy kupředu, být světlem ozařujícím nově se otvírající cesty výchovy socialistického člověka.

Výchova má své specifické zákonitosti, ale ve svých nejjobecnějších rysech je určována zákonitostmi společenskými. Základní principy, na nichž je založena výstavba socialistické společnosti, jsou základními rozhodnými činiteli i v utváření socialistické výchovy. Z této skutečnosti musí pedagogická teorie vycházet. Z této skutečnosti vyplývá, že přeměna výchovy ve výchovu socialistickou, přeměna školy jako společenské výchovně vzdělávací instituce ve školu socialistickou, znamená hlubokou kvalitativní přeměnu jejího dosavadního pojetí, jejího obsahu a metod i jejich organizačních forem. Adekvátní postižení tohoto procesu vyžaduje, aby pedagogická teorie provedla revizi samých základních kategorií pedagogického myšlení, které se ustálily v podmínkách třídní společnosti a dnes se stávají brzdícím přežitkem.

Socialistická společnost řeší také v oblasti výchovy rozpory, které se vyhrotily a nutně zůstaly neřešitelné za kapitalismu. Je to na prvním místě

rozpor mezi vzděláním dětí příslušníků vládnoucích vrstev a dětí pracujících lidu. Na jedné straně potřeby výroby i požadavky proletariátu nutily buržoazii zvyšovat úroveň lidového vzdělání, na druhé straně její existenční zájem nutil ji udržovat třídní diferenciaci v přístupu ke vzdělání. Tento rozpor byl u nás odstraněn důslednou demokratizací školství, odstraněním dvoukolejné soustavy a zřízením jednotné školy, otvírající všem dětem bez rozdílu všechny stupně vzdělání. Půjde nadále jen o to, aby tohoto opatření bylo plně využito, aby sociální složení žactva na všech školských stupních odpovídalo struktuře a potřebám naší společnosti.

Rozvoj výrobních poměrů v buržoazní společnosti vedl dále k rozporu v pojetí obsahu a funkce všeobecného vzdělání vládnoucí třídy samé: tak zvané humanitní, klasické vzdělání, odkaz doby feudalismu, uspokojující stále buržoazii svou třídní výlučností — a proti němu vzdělání reálné, vynucované potřebami výroby. Tento rozpor se řeší v socialistické společnosti uplatněním principu polytechnizace vzdělání. Nelze jej však ještě pokládat za vyřešený. Nemůže totiž být vyřešen, jak se ukazuje, pouhým připojením polytechnického zřetele k tradičnímu pojetí všeobecného vzdělání, nýbrž zásadní přeměnou celé koncepce všeobecného vzdělání, současným řešením dalšího podstatného rozporu, jehož význam pro výchovu byl plně vyzdvížen klasiky marxismu-leninismu, ale v dosavadním průběhu přeměny naší školy ve školu socialistickou nebyl ještě uplatněn. Jde o rozpor mezi fyzickou a duševní prací.

Vycházeli jsme z nesporně správné zásady, že výstavba socialistické společnosti nutně vyžaduje, aby byly všem pracujícím otevřeny zdroje vědeckého poznání, aby mohli výtěžky současné vědy uplatňovat v praxi. Demokratizovali jsme vzdělání, zasáhli jsme i do jeho obsahu po stránce ideologické, zaměřovali jsme zásadně školu k výchově socialistického člověka, ale ponechali jsme v podstatě nezměněnu intelektualistickou buržoazní koncepci všeobecného vzdělání, zůstávali jsme v zajetí představy o všeobecně vzdělávací střední škole, jakou si vytvořila buržoazie.

K dovršení přestavby naší školy ve školu socialistickou povede odstranění rozporu mezi duševní a fyzickou prací, který vznikl odtržením teoretického vědění od výrobní práce, jako důsledek dělby práce v třídní společnosti. Klasikové marxismu-leninismu ukázali, že v komunistické společnosti zanikne stará dělba práce, že produktivní práce se stane z prostředku porobení člověka prostředkem jeho osvobození a nezbytnou podmínkou všestranného rozvoje osobnosti. Uplatnění principu spojení vyučování s výrobní prací umožní kvalitativně nové pojetí všeobecného polytechnického vzdělání, umožní nově řešit vztah všeobecného a odborného vzdělání a projeví se kladnými účinky v utváření mravního profilu i fyzické zdatnosti mladého pokolení. Teprve touto kvalitativní přeměnou se dosáhne toho, aby škola, socialistická škola, byla skutečně spojena se životem socialistické společnosti, aby všestranně vychovávala a vzdělávala mládež v plném souhlase s cíli, k nimž zákonitě směřuje vývoj lidské společnosti v socialismu a komunismu.

Perspektivu dalšího rozvoje naší školy v souvislosti s úkoly v oblasti kulturní revoluce ukázala naše komunistická strana v usnesení XI. sjezdu a rozvinula o problému výchovy a vzdělání širokou diskusi. Stejně je živě

diskutováno a připravováno řešení problému spojení školy se životem spojením vyučování s výrobní prací v Sovětském svazu. Zlepšení celého školství vymáhá si sám život, jak řekl ve svých poznámkách schválených ÚV KSSS s. N. S. Chruščov.

Výchova nové generace je spjata se životem společnosti, řídí se jejími zákonitostmi. Komunistická strana citlivě reaguje na požadavky života společnosti a ukazuje směr, jímž se výchova musí zaměřovat. Aby při tom bylo dbáno specifických zákonitostí, aby řešení jednotlivých konkrétních problémů se opíralo o vědecké poznatky — to je úkolem pedagogických věd. Na novou, rozsáhlou problematiku výchovy a vzdělání v současné době, na vědecké objasnění a propracování funkce, obsahu a metod i organizačních forem výchovy a vyučování v socialistické škole musí se proto soustředit zájem a pozornost všech našich pedagogických pracovníků.

Prof. dr. Josef Váňa